

Netolický: Přístup vlády ke krajům je alibismus. Naši občané si zaslouží stejné podmínky

6.9.2023 - | Krajský úřad Pardubického kraje

Z úst některých centrálních politiků často zaznívá, že kraje mají peněz dost, je tomu skutečně tak?

Zaznívá to zejména z ministerstva financí, z příslušného odboru, který sleduje financování obcí a krajů. Je to jen o tom, že se podívají na zůstatky na účtech u České národní banky a řeknou si: “Proč chtějí další peníze? Vždyť mají nějaký zůstatek.” Ten zůstatek však často bývá zazávazkovaný, to znamená, že z této statistiky se vůbec nevyčte, jestli jsou tyto prostředky určeny na konkrétní výdaje, zda putují na provoz daných organizací nebo z nich nebudou čerpány peníze na investice, na školy, na nemocnice či na opravy silnic. Je to tedy demagogie, která má být argumentem. Nedáme vám nic, hospodařte si s tím, co máte, a buďte vůbec rádi, že jsme vám to nechali. To je rétorika, která je možná pochopitelná ze strany ministerstva financí a státu, protože v zásadě platí jedna věc, která je pravdivá. Obce a kraje jsou do jisté míry rivalem státu jako takového. Proč? Protože máme proti sobě dvě koncepce. Budto centralizované řízení nebo decentralizované a stát chce o všech věcech rozhodovat, pokud možno z jednoho místa, v tomto případě z Prahy, z jednotlivých ústředních orgánů, z jednotlivých ministerstev, zatímco obce a kraje si o svých věcech chtějí rozhodovat samostatně. To znamená, že pro stát jsou do jisté míry přítěží a velmi záleží na vyspělosti politické reprezentace a úrovni demokracie, zda chce, aby věci byly řízeny shora, anebo zdola. Já jako zásadně regionální politik, regionalista jsem zastáncem toho, že se o věcech má rozhodovat v místě samotném. Vždycky dávám příklad konkrétní obce a mostu v té dané obci, zda se o jeho rekonstrukci má rozhodovat z pražského ministerstva dopravy nebo z Pardubického kraje, případně jde-li o místní komunikaci, tak z obce samé. Na druhé straně nic není zadarmo a stát, pokud přistoupí na to, že se o věcech rozhoduje decentralizovaně, to znamená mimo ústřední orgány, mimo ministerstva, tak na to musí vyčlenit dostatek peněz. Samozřejmě je potřeba být objektivní a říci, že ve chvíli, kdy se jedná o penězích pro obce, pro kraje, tak nikdy nebudou mít dost. Vždycky budou jako houba, ale já si myslím, že zrovna patříme mezi racionální a vnímám, že je potřeba řešit a financovat všechny veřejné služby, nejenom ty, které mají na starosti obce a kraje. Na druhé straně to nemůže být tak, jak je to v současné době, tedy tak zásadně nespravedlivě.

Patříte dlouhodobě mezi kritiky stávajícího nastavení rozpočtového určení daní pro kraje, které funguje od roku 2005. Lze vůbec vysvětlit, jak tehdy vznikla taková disproporce, na kterou upozorňujete?

Kraje vznikly k 1. lednu 2000. Tehdy vznikly právně formálně, ale nebyly nadány prakticky vůbec žádnými kompetencemi, nerozhodovaly de facto o žádných veřejných službách, respektive o minimu a zároveň neměly svěřeny vůbec žádné prostředky. Byly tedy závislé na státním rozpočtu a dotacích ze státního rozpočtu. První zákon, který vytvořil základ rozpočtu pro kraje jako decentralizované orgány veřejné správy, byl zákon o rozpočtovém určení daní z roku 2000, kdy kraje dostaly opravdu velmi malé zdroje, které neodpovídaly těm, které mají k dispozici dnes. Na druhou stranu neměly svěřených tolik kompetencí, takže rozhodující moment nastal k 1. lednu 2005 s tím, že o věci bylo jednáno v předchozím období a de facto šlo o období, kdy zanikly okresní úřady a kompetence v rámci decentralizace byly převedeny ze státu na obce a kraje. V té době se nastavilo rozpočtové určení daní a v té době mluvíme o počátku nezávislosti krajů na státním rozpočtu a na dotacích ze státního rozpočtu. Ta nezávislost není absolutní, protože pořád existují nejružnější dotace a

financování z dalších zdrojů, ale o zásadních věcech, které máme na starost, jako jsou střední školy, jejich provoz nebo nemocniční síť, tak to jsou záležitosti, které musí být financovány právě v rámci daní, to znamená v rámci rozpočtové decentralizace nezávislosti na státním rozpočtu.

V jednom z rozhovorů jste řekl, že Pardubický kraj přišel oproti obdobně velkým krajům o částku přibližně 10 až 15 miliard korun. Kde se podle vás ten rozdíl na území Pardubického kraje projevuje nejvíce?

Vždy, když sestavujeme rozpočet kraje, tak projednáváme všechny kapitoly kromě dopravy, na kterou se dostává až nakonec. Je to z toho důvodu, že musíme zabezpečit veškeré kompetence, které máme k dispozici, a doprava se dostává nakonec proto, že veškeré zbylé zdroje jdou na financování rekonstrukcí silnic druhých a třetích tříd. Je to logické, protože silniční síť byla ze státu převedena na kraje v zuboženém stavu. Logickou otázkou vždy je, jak je možné, že v některých krajích jsou silnice v lepším stavu a v jiném v horším stavu. Je to přesně o tom, že všechny kraje zvládnou financovat relativně obstojně ostatní kompetence, ale když se dostaneme na silniční síť, tak v té chvíli jsou rozdíly enormní. Například Kraj Vysočina je na tom dobře, protože za 20 let šlo do silniční sítě velmi mnoho peněz a došlo k rekonstrukcím prakticky všech cest, o čemž se nám v Pardubickém kraji může jenom zdát. Vnímám to jako zásadní nespravedlnost, protože nevím, proč zrovna my máme trpět a být neustále srovnávání s ostatními. Já se často setkávám s tím, jak je možné, že ostatní kraje mají silnice opravené. Občana nezajímá, kde se zdroje vezmou, ale chce mít opravenou silnici. Na druhou stranu, kde máme na opravy peníze sehnat? I když se snažíme být aktivní v dotačních titulech, tak nikdy nedosáhneme toho, co by mělo být nastaveno systémem, a to je právě získat srovnatelné podmínky jako jiné kraje, které mohou financovat silnice výrazně více. Jsme velmi aktivní v dotačních titulech, zejména z evropských fondů, ale není to úplně ideální varianta, když se dá očekávat, že peníze z evropských fondů budou klesat. My potřebujeme mít jistotu, stabilitu a především občanům nabídnout kvalitní služby, mezi které by měly patřit i kvalitní silnice. To se bohužel zatím nedaří, byť je tempo v posledních letech z mého pohledu enormní. Když srovnám, kolik dáváme do silniční sítě nyní a kolik jsme dávali před 10 lety, a i když započtu inflaci a zvýšení cenové hladiny stavebních prací, tak jsme úplně jinde. Jsou to obrovské částky a myslím, že se v posledních letech udělalo hodně. Kdo chce, tak vidí, kdo nechce, nevidí. Tak to bývá, ale každopádně tempo by se mělo udržet, což lze jenom za předpokladu, že to bude spravedlivější z hlediska nastavení příjmů pro kraje.

Kolik stojí rekonstrukce jednoho kilometru silnice druhé třídy?

Poctivá rekonstrukce jednoho kilometru silnice druhé nebo třetí třídy, kdy nejde jenom o frézování krytu a položení nového, ale je to i úprava podloží, poruch na krajnicích a podobně, tak z hlediska kalkulace vychází na přibližně 10 milionů korun. Pokud jde o rekonstrukci v intravilánu obce, tak jsme na dvojnásobku i kvůli tomu, že jsou tam uloženy nejrůznější sítě. Kdybychom to přepočítávali, tak zjistíme, kolik kilometrů silnic se mohlo v Pardubickém kraji opravit, pokud by rozpočtové určení bylo stejné jako například v okolních krajích. Pokud říkáme, že 10 miliard korun je částka, o kterou Pardubický kraj přichází za 20 let a stojí-li 10 milionů korun jeden kilometr opravy silnice, tak bychom došli k tisícovce kilometrů, což je třetina silnic. Není tomu tak. Tempo je horší, ale na druhou stranu nemá cenu plakat nad rozlitém mlékem a je potřeba bojovat.

Často v rámci argumentace jste zmiňoval, že Pardubický kraj nemá fakultní nemocnici. Jak se to promítá do krajského rozpočtu?

Zde se dostáváme na začátek nastavení rozpočtového určení daní pro kraje a svěřeni kompetencí v Pardubickém kraji. Když kraj vznikl, tak pět nemocnic akutní péče, které byly převedeny na Pardubický kraj, ale bylo to pět okresních nemocnic, tak jedna z nich byla větší a kraj do ní začal investovat, začal z ní dělat logicky nemocnici krajskou. Myslím si, že v jednotlivých odbornostech

vidíme, že nemocnice krajská v Pardubicích má opravdu velkou škálu výkonů a stala se regulérní nemocnicí, která má urgentní příjem prvního stupně. Financování pro kraj však vychází z tehdy nastaveného rozpočtového určení daní, což znamená, že počítá s převedením pěti okresních nemocnic a bohužel není zohledněno, že se jedná o nemocnici se superspecializovanou péčí v konkrétních odbornostech. Je velice nespravedlivé, pokud roli krajské nemocnice sehraje státní fakultní nemocnice, tudíž daný kraj ji vůbec nemusí řešit ani investičně, ani provozně. Pro nás je to další zásah do rozpočtu, protože musíme vše financovat z vlastních zdrojů. Nejde jenom o Pardubický kraj. Je to nespravedlivé pro všechny kraje, kde není fakultní nemocnice. Jedná se o Ústí nad Labem, Liberec, Zlín, jižní Čechy a takto bych mohl pokračovat, protože se jedná o osm krajů, které mají na starosti urgentní příjem prvního stupně a přitom rozpočtové určení daní v současné době vůbec tuto věc neřeší.

Lze vůbec dosáhnout na úrovni všech českých a moravských krajů shody na tom, jak by nové rozpočtové určení daní pro kraje mělo vypadat?

K dohodě hejtmanů během tohoto volebního období došlo. Všichni jsme se shodli na sedmi kritériích, mezi které patří počet obyvatel, délka krajských silnic, rozloha kraje, počet výjezdových stanic zdravotnické záchranné služby, struktura kraje, tedy zda je kraj více městský nebo venkovský, dále existence urgentního příjmu prvního stupně, který zřizuje příslušný kraj a počet žáků na středních školách. To jsou všechno kritéria, která nejvíce zobrazují naše kompetence. Všichni jsme se na tom shodli a kraje jsou připraveny podpořit nové přerozdělení, které přesně odpovídá tomu, co děláme, jaké veřejné služby zajišťujeme. Problém ovšem nastává ve chvíli, kdy do systému nebudou poslány další peníze navíc oproti stávajícímu stavu, a vše zůstane v rámci prostředků, které jsou určeny nyní. Proč? Protože pokud dojde k přerozdělení podle zmíněných kritérií, tak jsou některé kraje, které oproti stávajícímu zafixovanému a nespravedlivému systému dostanou více peněz. Pak jsou kraje, které dostanou méně peněz a je logické, že krajské reprezentace, které by dostaly peněz méně, tak se proti tomu bouří. Proto také na koaliční patnáctce před dvěma týdny k dohodě nedošlo, protože někteří vlivní politici z krajů, které by byly zasaženy a s vědomím, že stát do systému nedává více finančních prostředků, tak jednání zablokovali. My z těch krajů, které už vnímají dlouhodobě, že dochází k nespravedlivému přerozdělení, tak trváme na tom, že toto téma nesmí usnout, a proto zejména kolegové ze Zlínského kraje, Libereckého kraje, ale také Jihomoravského kraje a předpokládám, že se k nám připojí i Středočeši, chceme toto téma držet na stole, povídat si o něm, protože ostatně i Vláda České republiky se k tomu zavázala, přijala své programové prohlášení, které aktualizovala v březnu. Zatímco celá řada závazků se změnila, tak rozpočtové určení daní a financování krajů v programovém prohlášení zůstalo. Vláda tedy v době, kdy chystala konsolidační balíček a musela z objektivních důvodů měnit své programové závazky, tak tento programový závazek v programovém prohlášení zůstal. Vycházím i z jednání, které bylo mezi Asociací krajů a vládou 20. ledna, kde byla i tato záležitost projednána a vnímal jsem, že když politik něco řekne, tak to platí. Předpokládám tedy, že vláda chce dosáhnout shody a především chce dostát svým závazkům z programového prohlášení.

Zmínil jste, že do systému by bylo potřeba dodat nějaké finanční prostředky navíc, o jaké částce se bavíme?

My jsme se de facto od počátku dotačního titulu ze Státního fondu dopravní infrastruktury v roce 2015 bavili, že není logické, abychom každý rok žádali o financování silnic druhých a třetích tříd, protože je to administrativně náročné, komplikované a zbytečné. Rozpočtové určení daní je zde právě proto, aby v rámci samosprávného rozhodování o daných věcech rozhodovaly územní samosprávy, a proto se domnívám, že letošní částka odpovídající šesti miliardám korun ze Státního fondu dopravní infrastruktury by celá mohla být převedena pod rozpočtové určení daní. Druhá část, a to se domníváme všichni, je dorovnání částky kraji, který by nejvíce prodělal, pokud by se do systému nedávaly nové peníze. To je v tomto případě Moravskoslezský kraj. Pracovně tomu říkáme

nulová varianta.

Je jednoznačné, že pokud by kraje dostaly více peněz, tak by prostředky šly do investic, do spotřeby, což znamená ekonomický růst. V době, kdy je zde ekonomická krize, tak mohu garantovat, že všechny kraje, včetně našeho, by investovaly výrazně více peněz do rekonstrukcí, oprav, tvořily by vyšší zaměstnanost v území, a tím se také podílely na vyšším HDP. Tvorba HDP je ze 40 procent dána spotřebou, mimo jiné tedy investicemi vládního sektoru, veřejného sektoru, kam patří jak obce, tak kraje.

Bezprostředně po jednání K15 jste neskrýval zklamání a z vašich úst padala slova jako alibismus...

Alibismus to byl a za tím si stojím. Není to nic expresivního, je to pojmenování situace. V politice se musíme naučit říkat věci tak, jak jsou, a ne si věci lakovat narůžovo, anebo naopak načerno. Musíme být objektivní a toto alibismus je, protože pokud někdo říká, že chce shodu Asociace krajů a přitom do systému nepřinese více peněz, tak to znamená, že některé kraje by na dané věci byly bité. Zároveň víme, že z daných krajů jsou nejružnější vlivní politici. Například z Moravskoslezského kraje i ministr financí. Pak je logické, že ke shodě dojít nemůže. Schovávat se za potenciální shodu, o které už předem vím, že nenastane, je alibismus, přenášení zodpovědnosti na někoho jiného a podle mého názoru by to mělo být tak, že o těchto systémových a zásadních věcech má rozhodovat stát. Pokud je k tomu potřeba víc peněz, nedá se nic dělat, na druhou stranu chápu, že konsolidujeme veřejných financí a není to o rozhazování, ale platí-li, že původní závazek vlády na schodek státního rozpočtu v roce 2024 měl být 210 miliard a dnes už víme, že bude 252 miliard, tak to znamená, že v tuto chvíli už lítá nějakých 42 miliard. My se bavíme o šesti miliardách, které by zcela napravily 20 let nespravedlivý systém. Je to i o politické odvaze a schopnosti říct, že chceme jednou provždy vyřešit problém i za cenu toho, že v současné době do toho budeme muset dát nějaké peníze. Když se najdou peníze na jiné priority, o kterých můžeme vést debatu, zda mají nebo nemají být, tak proč by se nemohly najít i pro územní samosprávy? Jsou to peníze pro územní samosprávy, do rozvoje území a investic. Není to tak, že bychom tyto peníze prohospodařili.

Proč do jednání krajů vstupuje hlavní město Praha?

Hlavní město Praha je primárně obec, to je pravda. Je to obec svého druhu, což znamená, že financování probíhá ze dvou zdrojů. Z rozpočtového určení daní pro obce, kde hlavní město Praha má dominantní část svých příjmů, a pak je malá část, která jde na krajské kompetence, a to z rozpočtového určení daní pro kraje. Původní návrh, který jsme měli, tak řešil i napravení této disproporce, protože by bylo správné, aby Praha získávala peníze buď plně jako obec, nebo jako kraj. Před 20 lety byla snaha nastavit to tak, aby bylo odlišitelné, co Praha zajišťuje z hlediska peněz jako město, a co jako kraj. Nevím, zda je to úplně šťastné. Průhledné to rozhodně není a vysvětlit to je ještě složitější.

Praha na rozdíl od krajů má velké množství finančních prostředků na svém účtu a například zvažuje nákup jedné velmi zajímavé nemovitosti v centru města. Jak je to vůbec možné?

Není to jenom případ Prahy, ale i dalších krajů, které mají výhodu, že jsou schopné financovat věci, na kterém my nemáme. Praha řeší nákup nemovitosti sídla České pošty v Jindřišské ulici za 1 až 1,5 miliardy korun. My si o takovýchto akvizicích můžeme nechat akorát snít, protože nám to rozpočet neumožňuje. Stejně tak jsou některé kraje schopné investovat do nákupu různých pozemků a nabízet investorům. K tomu je potřeba ještě zmínit, že se to týká i zadlužení. Některé kraje vůbec neví, co je to úvěr, protože všechno zvládnou financovat z vlastních disponibilních zdrojů právě z rozpočtového určení daní. My se snažíme peníze rychle otáčet, neustále s nimi pracujeme, a to z toho důvodu, že jsme velice aktivní při získávání evropských fondů, dokonce i neaktivnější v některých obdobích. Každopádně je zvláštní, že některé kraje mají peníze nazbyt a jsou schopné investovat do cenných

papírů a úvěr nikdy nepoznaly a proti tomu jsou kraje, které se bez úvěru neobejdou. Je to opět ukázka disproporce a toho, že se musí najít systémové řešení.

Dnes (rozhovor byl veden 5. září) v Poslanecké sněmovně začíná jednání o konsolidačním balíčku. Vy jste jednal s několika poslanci zvolenými v Pardubickém kraji. Co od tohoto jednání Sněmovny očekáváte?

Abych byl upřímný, tak nečekám nic, protože žádná očekávání, žádná zklamání. V každém případě opět opakuji, že i poslanci a senátoři zvolení za Pardubický kraj, které jsem kontaktoval, tak vnímají to, že se musí dělat. Každopádně, jak jsem pochopil, podle jednání K15, tak ke změně na základě tohoto jednání o konsolidačním balíčku nedojde. My jsme se ale rozhodli jako Pardubický kraj a dohodli jsme se s kolegy hejtmany z krajů, kde financování je dlouhodobě špatné, že podáme zákonodárnou iniciativu. Máme z ústavy právo zákonodárné iniciativy, to znamená předkládat návrhy zákonů do legislativního procesu jako vyšší územní samosprávné celky. My jsme připravili velmi rychle návrh, který ležel na stole K15 do legislativního textu, a to tak, že na našem zastupitelstvu bude návrh projednán 19. září. Protože nedošlo ke shodě v rámci koalice na kompromisním návrhu, tak jsme se rozhodli předložit čistý materiál, který nevytváří rivalitu mezi kraji, protože náš návrh spočívá v tom, co je nejlogičtější a jak jsme ostatně jako Asociace krajů i předpokládali, že by jednání mohla dopadnout, a to je, že pro Moravskoslezský kraj půjde o nulovou variantu a všechny ostatní kraje potom budou mít potenciálně výnos ze sdílených daní vyšší oproti stávajícímu stavu. Jak se k tomu postaví poslanci? Nevíme, jestli zase nezaparkují náš návrh zákona na neurčito. My máme ve sněmovně několik návrhů zákonů a leží tam už víc jak dva roky. Sněmovna asi pravděpodobně neměla čas se zabývat návrhem Pardubického kraje. To už je potom politická zodpovědnost kolegů poslanců, já ale pevně věřím, že pokud se připojí k naší legislativní iniciativě, anebo jí podají jiné kraje, tak se návrh bude projednávat a bude součástí standardní sněmovní agendy. Každý poslanec je z nějakého volebního kraje a blíží se také nejenom krajské, ale především sněmovní volby a voliči a lidé z jednotlivých krajů se budou ptát svých poslanců, jak je možné, že se jim nepodařilo prosadit pro svůj volební kraj víc peněz. To jsou určitě legitimní otázky, které by si měl zvážit každý politik v Poslanecké sněmovně.

Jaký je tedy ten ideální stav do budoucna?

Ideální stav do budoucna je, a to je náš cíl a doufám, že v tomto se shodnu s ostatními kolegy, aby nově nebyl systém založený na zafixovaném procentu, které je neměnné, ale aby se každý rok přepočítal podíl ze sdílených daní na konkrétních objektivních kritériích. Kritéria znamenají mimo jiné i data ze statistického úřadu, což je například počet obyvatel, který se mění v jednotlivých krajích. Například Středočeský kraj má za posledních 20 let o 300 tisíc obyvatel více, než měl v době, kdy se nastavovalo rozpočtové určení daní. S občany ale už nepřišly peníze na financování veřejných služeb. Naopak některé kraje se vyliďňují, a to jsou všechno věci, které mají být přepočítávány rok co rok. Není nic náročného, je to jen věc matematického vzorce a jeho zpracování. Ostatně jsme na to zvyklí u 6250 samosprávných obcí v České republice, kde přepočet každoročně probíhá na základě jiných kritérií. Tak proč by nemohl tento systém fungovat u 14 krajů?

Celý rozhovor s hejtmanem Martinem Netolickým a další díly krajského podcastu Zaostřeno na... si můžete poslechnout na www.pardubickykraj.cz/podcast nebo přímo na síti Spotify.

<https://www.pardubickykraj.cz/aktuality/122076/netolicky-pristup-vlady-ke-krajum-je-alibismus-nasi-obcane-si-zaslouzi-stejne-podminky>